

Frazeološke konstrukcije – teoretični in leksikografski vidik

V prispevku so obravnavane t. i. frazeološke konstrukcije (npr. *X vseh X, X ni Y*), ki se jim frazeologija v zadnjem obdobju intenzivneje posveča pod vplivom konstrukcijske slovnice, v slovenistiki pa jim še ni bila namenjena opaznejša raziskovalna pozornost. Prispevek podaja teoretična izhodišča za raziskovanje teh frazeoloških enot z modelno skladenjsko zgradbo, izpostavlja njihove definicijske lastnosti in razmerje do sorodnih enot, analizira pa tudi njihovo vključenost v slovenske leksikografske vire.¹

Ključne besede: frazeologija, konstrukcijska slovnica, modelna skladenjska zgradba, leksikografija

Phraseme Constructions – Theoretical and Lexicographic Aspects

The article discusses the phraseme constructions (e.g. *X of all X, X is not Y*). Recent phraseological studies pay considerable attention to this topic under the influence of construction grammar, but such research has not received significant attention in the field of Slovene studies. The article provides a theoretical background for researching these phraseological units based on a model syntactic structure, highlights their definitional characteristics and correlation to related units, and analyses the inclusion of such elements in Slovene lexicographic sources.

Keywords: phraseology, construction grammar, model syntactic structure, lexicography

1 Uvod

Frazeološka veda se v zadnjih letih pod vplivom konstrukcijske slovnice intenzivno posveča raziskovanju t. i. frazeoloških konstrukcij (angl. *phraseme constructions*, nem. *Phrasem-Konstruktionen*),² tj. celovitih frazeoloških izrazov z modelno (ne)stavčno skladenjsko zgradbo, ki jo sestavljajo leksikalno ustaljene t. i. sidrne komponente in skladenjsko obvezna, vendar leksikalno variabilna t. i. odprta mesta, ki se z ozirom na kontekst smiselno zapolnjujejo šele ob vsakokratni besedilni rabi, npr. *X vseh X*:

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta COST Action PhraConRep – *A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages* CA22115 in v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*), ki ga sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) iz državnega proračuna.

² V slovenščini se je pod vplivom slovaškega izraza *frazeologizované konštrukcie*, ki ga je uporabil J. Mlacek, že pojavil izraz *frazeologizirana konstrukcija* (prim. Đurčo 2025), v tem prispevku pa je skladno z nemško in angleško terminologijo, ki prevladuje v zadnjem obdobju, uporabljen izraz *frazeološka konstrukcija*.

tekma vseh tekem; *X* in *Y* sta dve različni stvari: osamljenost in samota sta dve različni stvari; če *X*, (potem) sem jaz *Y*: če si ti poškodovan, potem sem jaz papež.³ Konkretni pomen konstrukcije je spremenljiv, saj je odvisen od vsakokratne zapolnitve leksikalno odprtih mest, razviden pa je nespremenljiv in ustaljen abstraktni pomen konstrukcijske skladenjske zgradbe. Ta je pogosto poudarjeno pragmatične narave in lahko izraža stopnjevanje, npr. X_{Im} (vseh) X_{RodMn} (morje (vseh) morij), stopnjevano zaporedje, npr. X_{Im} za X_{Or} (napaka za napako), dopustno ali pogojno razmerje, npr. *X* gor ali dol oz. *X* sem ali tja (vojna gor ali dol, umetnost sem ali tja), ipd. Posledično so frazeološke konstrukcije opredeljene kot celoviti strukturno-pomenski pari.

Na tovrstno frazeološko izrazje sta predvsem rusistika in germanistika z zelo raznolikimi poimenovanji opozarjali že od šestdesetih let 20. stoletja, prim. med drugim *frazeologizirovannye postroenija* oz. *frazeologizirovannye strukturnye schemy* (Švedova 1960, 1970), *frazeoschemy* (Šmeljov 1977), *Phraseoschablonen* (Fleischer 1997), *modellerte Bildungen* (Černyševa 1975, 1986), *Modellbildungen* (Burger 2015), *idiomatische Konstruktionsmuster* (Finkbeiner 2008), *Phrasem-Konstruktionen* (Dobrovolskij 2011). Še več raziskovalnega interesa pa so frazeološke konstrukcije deležne od konca devetdesetih let, in sicer zaradi možnosti sistematičnega uvida v njihove besedilne pojavitve, ki ga omogočajo besedilni korpusi, predvsem pa v teoretičnih in metodoloških okvirih konstrukcijske slovnice, ki se v sklopu kognitivnega jezikoslovja uveljavlja od osemdesetih let prejšnjega stoletja. V frazeologiji njihovo poimenovanje ostaja zelo raznoliko, kar kaže na relativno novost v razumevanju obsega in tipov frazeoloških enot. Poleg naštetih poimenovanj so v anglistični literaturi kognitivne usmeritve oz. v sklopu konstrukcijske slovnice v rabi tudi izrazi *lexically open idioms* oz. *formal idioms* (Fillmore 1988; Fillmore, Kay, O'Connor 1988), *constructional idioms* (Langacker 1987; Taylor 2015), *schematic idioms* (Croft, Cruse 2004), *open-slot idioms* (Marti Solano 2013) idr.⁴

2 Raziskovanje frazeoloških konstrukcij

2.1 V okviru tradicionalne frazeološke vede

Frazeološke konstrukcije so bile v tradicionalni (germanistični) frazeologiji sicer obravnavane, vendar uvrščene na obrobje frazeološke leksike. Med drugim so bile omejene kot *modellerte Bildungen* oz. *typisierte grammatisch-stilistische Konstruktionen* (Černyševa 1975, 1986), *Phraseoschablonen* (Fleischer 1997), *phraseologische syntaktische Schemata* (Schindler 1996), *Modellbildungen* (Burger 2015; Häusermann 1977). Opazno je, da raznolika poimenovanja zrcalijo skupno in tipično zgradbeno lastnost frazeoloških konstrukcij, tj. lastnost modelnosti, šablonskosti oz. vzorčnosti, ki je v neposredni povezavi z lastnostjo ustaljenosti v rabi.

³ Podobno kot je za zdaj neustaljeno poimenovanje frazeoloških konstrukcij, ostaja neenotno tudi navajanje abstraktnih skladenjskih vzorcev, na katerih te temeljijo. V tem prispevku se *X* oz. *Y* uporabljata za oznako odprtih, leksikalno variabilnih mest nasploh (neodvisno od besednovrstne določitve).

⁴ Glede terminološke raznolikosti prim. Schafroth (2020), Đurčo (2025).

W. Fleischer (1997: 130–1) t. i. *frazеošablone* opredeli kot leksikalni pojav na meji med frazeologijo in skladnjo, ki se izmika ustaljenemu razlikovanju med nominativnimi in komunikativnimi frazeološkimi izrazi, zaradi česar se mu zdi njihova umestitev v frazeologijo celo vprašljiva. Opredeli jih kot stavčnočlenske ali stavčne zgradbe z variabilno leksikalno zapolnitvijo, vendar tudi z neke vrste idiomatičnostjo ustaljene skladenjske strukture, ki se pomensko razlikuje od primerljivega neidiomatičnega skladenjskega modela. Poudarja, da te konstrukcije temeljijo na vnaprejšnjem, ustaljenem in idiomatičnem pomenu modelne skladenjske zgradbe.

Vnaprejšnji, na skladenjski modelni zgradbi temelječ pomen je praviloma pragmatične narave (okrepitev, relativizacija, ekspresivno vrednotenje glede na nanašalno izjavo, npr. *knjiga (vseh) knjig, brat gor ali dol, Kakšna smola!*), kar predstavlja poseben izziv za njegovo leksikografsko obravnavo. Poleg tega je opazna visoka stopnja ekspresivnosti, kar frazeološke konstrukcije umešča predvsem v govorjeno oz. pogovorno rabo jezika. V svojem temeljnem delu o frazeologiji H. Burger (2015: 54) z ozirom na J. Häusermanna (1977) primerljive primere uvršča med t. i. *modelne tvorbe* (nem. *Modellbildungen*). Pri izbiri poimenovanja se sklicuje na tvorbeno lastnost frazeologije glede obstoja izbranih skladenjskih vzorcev, ki omogočajo bolj ali manj stalne pomenske interpretacije in po katerih nastajajo določeni tipi frazeoloških enot, npr. *X za X* oz. *en X za drugim X* v smislu stopnjevanja.

Zgodnjo obravnavo tovrstnega izrazja najdemo tudi v slavistiki, predvsem v delu J. Mlacka *Syntaktická frazeológia* (Mlacek 1976), ki, podobno kot Fleischer, primerljive primere umešča v območje med leksikalno in skladenjsko frazeologijo (prim. tudi Durčo 2025: 97–8).

2.2 V okviru konstrukcijske slovnice

Raziskovanje frazeoloških konstrukcij, ki torej veljajo za pojav na presečišču leksike in skladnje ter med obema nakazujejo tekoče prehode, je v okvirih kognitivno utemeljene konstrukcijske slovnice deležno posebnega zanimanja, saj je glede na načela te jezikoslovne smeri jezik razumljen kot strukturiran inventar shematskih konstrukcij, torej kot nabor ponavljajočih se in leksikaliziranih, vendar leksikalno ne nujno v celoti zapolnjenih skladenjskih vzorcev, ki so pri govoricah uzaveščeni, zato jih znajo sobesedilno ustrezno zapolniti. Gre za modelnost na ravni sinteze, kar pomeni, da modeli v določenih morfoloških, leksemskih in pragmatičnih okoliščinah ustvarjajo nove poimenovalne enote. Teoretične osnove in metode konstrukcijske slovnice se tako izkazujejo kot primerno izhodišče za raziskovanje in celosten prikaz raznolike modelnosti teh strukturno-pomenskih parov.

Pionirski prispevek h kognitivnim razlagam frazeoloških konstrukcij predstavljajo raziskave A. E. Goldberg (2003, 2006, 2013), ki že v monografiji *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure* (Goldberg 1995) predstavi konstrukcijski pristop k t. i. argumentni strukturi in poudari vlogo konstrukcij pri določanju smisla stavka. Raziskuje njihovo vlogo v jezikovni rabi in pri usvajanju jezika ter se osredinja na to, kako govorniki na podlagi specifičnih primerov posplošujejo

leksikalne vzorce. Posledično predpostavlja, da so konstrukcije osnovni gradniki jezika in tudi temeljne enote slovnice.

Terminologija je tudi na tem področju raznolika in (še) neustaljena, med drugim so frazeološke konstrukcije poimenovane z izrazi *lexically open idioms* oz. *formal idioms* (Fillmore, Kay, O'Connor 1988), *constructional idioms* (Langacker 1987; Taylor 2015), *schematic idioms* (Croft, Cruse 2004), *konventionalisierte Form-Bedeutungspaare* (Fischer 2006), *idiomatische Konstruktionsmuster* (Finkbeiner 2008).⁵ V germanistiki prevladuje izraz *Phrasem-Konstruktion*, ki ga je uvedel D. Dobrovolskij (2011, 2012). Frazeološke konstrukcije je relativno enostavno opredelil kot konstrukcije, ki so poimenovalne celote in kot take nosilke leksikalnega pomena ter sestavni del besedišča, posamezna odprta mesta v njihovi skladenjski zgradbi pa so relativno variabilna in jih z ozirom na kontekst smiselno zapolnjuje govorec. Razvidno je, da je ustaljen skladenjskomodelni pomen za frazeološke konstrukcije nujen in da neodvisno od konkretne zapolnitve odprtih mest sodoloča celovit pomen vsakokratnega konstrukta.⁶

V zadnjem času se s frazeološkimi konstrukcijami intenzivneje ukvarjajo tudi A. Pavlova (2022, 2024), C. Mellado Blanco (2022, 2023), E. Schafroth (2021), A. Ziem (2013, 2014, 2018) idr. V ospredju je več raziskovalnih vidikov, med drugim vprašanje variant in modifikacij osrednjih tipov frazeološkega izrazja (npr. frazemov, pragmatičnih frazemov, pregovorov), ki lahko vodijo do analognih vzorčnih tvorb, ter vprašanje ustrezne leksikografske obravnave, ki je pomembna v prevajalskih in jezikovnodidaktičnih ozirih. Oboje je tesno povezano z dostopom do empiričnih jezikovnih podatkov o dejanski jezikovni rabi, zato so zelo aktualna tudi korpusna in kontrastivnojezikoslovna metodološka vprašanja. Prispevek k slednjemu je npr. mednarodni raziskovalni projekt *PhraConRep – A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages*, ki vključuje tudi slovenščino.⁷

Frazeološke konstrukcije so torej že nekaj časa predmet jezikoslovnih raziskav tudi v okvirih konstrukcijske slovnice. Bistvena razlika med frazeološkim in konstrukcijskoslovnim pristopom pa je v tem, da se frazeologija ozira predvsem na vidike sistemske klasifikacije in dokumentacije izhodiščnih enot, konstrukcijska slovnica pa se analitično osredinja na njihove strukturne, pomenske in pragmatične posebnosti ter omejitve (prim. Ziem 2018).

2.3 V slovenističnem jezikoslovju

Frazeološke konstrukcije v slovenističnem jezikoslovju (oz. na primeru slovenščine) še niso bile sistematično obravnavane, saj so večinoma le posredno omenjene v sklopu

⁵ Deloma so z različnimi poimenovanji povezane tudi manjše razlike v opredelitvi in razumevanju pojava, ki pa za ta prispevek niso odločilnega pomena.

⁶ Izraz *konstrukcija* se nanaša na abstrakten skladenjski model, *konstrukt* pa na njegovo konkretno uresničitev. Prim. tudi Kitanovska Kos (2024).

⁷ Frazeološke konstrukcije pa so pogosto tudi predmet obravnave na mednarodnih znanstvenih srečanjih, nazadnje na konferenci Evropskega združenja za frazeologijo EUROPHRAS z naslovom *Phraseology and communication – Formulaic language in communication* (Aarhus 2025).

frazeeoloških, paremioloških in korpusnojezikoslovnih raziskav, kar se odraža tudi na ravni uporabljenega izrazja.

Nekatere frazeološke konstrukcije oz. konstrukti so predmet raziskav *pragmatičnih frazemov* pri N. Jakop (2006), npr. *če ne drugega; če se ne motim; kar je preveč, je preveč; kolikor (jaz) vem*. O *konstrukcijskih vzorcih* piše M. Meterc (2017) z ozirom na raziskovanje paremij, npr. *Če X, Y; Več X, več Y*; v širšem smislu razmišlja tudi o *tematsko-konstrukcijskih vzorcih* (Meterc 2016), po katerih nastajajo številne individualne prenovitve, npr. *X nikoli ne počiva*. Statistično izstopajoče *formulaične besedne nize* v pisni in govorjeni slovenščini raziskuje K. Dobrovoljc (2018), ki poudarja, da govorci v svoj mentalni leksikon ne shranjujejo posamičnih besed, temveč kompleksnejše jezikovne enote (prim. Dobrovoljc 2018: 68); z analizo potrjuje »formulaično naravo komunikacije v slovenščini«, ob tem pa ugotavlja, da je govorjena raba bolj formulaična od pisne (Dobrovoljc 2018: 75).⁸ V frazeološki raziskavi paremioloških enot, njihovih variant in variacij E. Kržišnik (2022: 308) omenja *frazeeološke vzorce*, kot sta npr. *X je X (posel je posel) in ta je pa kakšna (ta je pa bosa)*. Razmislek o *frazeeoloških konstrukcijah* je na frazeološkem delovnem srečanju spodbudila tudi V. Jesenšek (2022), ko je spregovorila o njihovem raziskovanju zlasti v germanističnem jezikoslovnem prostoru. Z medjezikovno primerjavo izbrane ruske in ustrezne slovenske *zgradbe (kaj pa jokaš)* se je po principih konstrukcijske slovnice ukvarjala K. Kitanovska Kos (2024), ki je obenem izpostavila potrebo po dvojezičnem slovarju *konstrukcij*. Z vidika prenosa teoretičnih izhodišč v slovenistični prostor in oblikovanja ustrezne terminologije v slovenščini je pomembna objava članka o *frazeeologiziranih konstrukcijah* P. Đurča (2025), v katerem je podrobneje predstavljen tudi široko uporaben teoretično-metodološki pristop za njihovo korpusno raziskovanje.

3 Opredelitev frazeoloških konstrukcij

Frazeeološke konstrukcije so poseben tip frazeoloških enot, za katerega je značilen specifičen skladenjski vzorec; da so enote prepoznane kot vzorčne, morajo zadostiti kriteriju visoke frekventnosti oz. statistične opaznosti v jezikovni rabi.

Zanje je na strukturni ravni značilna večbesednost in skladenjska ustaljenost, pri čemer je njihova zgradba lahko nestavčna oz. besednozvezna, npr. *X vseh X*, ali stavčna, npr. *X ni Y*. Sestavljajo jih obvezne leksikalne sestavine, t. i. sidra (angl. *anchors*),⁹ in odprta mesta (angl. *slots*), ki se leksikalno smiselno zapolnijo ob vsakokratni jezikovni rabi, upoštevajoč slovnična, slogovna in sporazumevalna pravila, npr. *knjiga vseh knjig, šola vseh šol; Slovenija ni Amerika, šola ni vrtec*. Z zapolnitvijo odprtih mest se frazeološka konstrukcija spremeni v konstrukt. Leksikalna zapolnitev odprtih mest

⁸ Koristna teoretična in metodološka izhodišča za raziskovanje frazeoloških konstrukcij najdemo tudi v objavah P. Gantar (2007, 2015), ki na osnovi korpusnega pristopa podrobneje raziskuje *stalne besedne zveze* ter možnosti njihovega leksikografskega opisa (prim. tudi Gantar idr. 2021). Avtomatsko luščenje besednih zvez iz besedilnih korpusov natančneje preučuje zlasti Š. Arhar Holdt (2011).

⁹ Sidra so lahko nepolnopomenske ali polnopomenske leksikalne prvine. Pogosto gre za funkcijske oz. slovnične besede (npr. predloge in veznike), torej sestavine, ki so v rabi visoko frekventne in tudi večpomenske.

lahko izkazuje višjo ali nižjo produktivnost.¹⁰ Omejena produktivnost se kaže npr. v primerih, pri katerih je zapolnitev odprtega mesta odvisna od predhodne leksikalne uresničitve, ko konstrukcija služi kot odzivna replika, npr. *Kdaj pa, če ne X (Zdaj ni pravi čas. – Kdaj pa, če ne zdaj?)*. Omejitve so tudi pomenske, saj je npr. za zapolnitev odprtega mesta pričakovan določen tip leksema, npr. *ti si (mi) neki X*, pri čemer je *X* običajno pripadnik poklica oz. oseba z ustreznimi kompetencami: *ti si mi neki odvetnik/ekonomist/psiholog*.

Na pomenski ravni je za frazeološke konstrukcije značilna ekspresivnost. Pomen osnovnega vzorca ni predvidljiv na podlagi pomenov posameznih obveznih leksikalnih sestavin (sider), temveč je abstrakten in ga lahko razberemo iz celote, ne glede na to, da odprta mesta še niso zapolnjena (prim. Pavlova 2024).¹¹ Ko se ta zapolnijo, konstrukt okrepi svoj osnovni pomen z dodatnimi pomenskimi odtenki in konotacijami ter pridobi slikovitost – stopnjo figurativnosti torej določajo zapolnitve odprtih mest (angl. *slot fillers*). Natančno pomensko-pragmatično analizo teh skladenjskih zgradb lahko torej naredimo šele, ko so zapolnjena vsa odprta mesta in ko je konstrukt dokončno oblikovan ter umeščen v besedilo, saj se šele takrat uresničuje v določenih okoliščinah rabe in dokončno razvije svoje pragmatične funkcije.¹² Navedeno lahko ponazorimo s primerom »*Ti si mi nek filozof ali pa politik!!! Govoriš veliko za pokazat pa nimaš nič!*«¹³ (Zdrava sol, *LN Forum*), v katerem prepoznamo konstrukcijo *ti si mi neki X* s splošno funkcijo posmeha, ki se v konkretnem konstrukt kaže kot kritičen odziv na vedenje posameznika, in sicer na govoričenje in nizko storilnost enega izmed sogo- vorcev v komunikacijskem stiku.

Govorci se frazeoloških konstrukcij naučijo ter si jih zapomnijo kot celote, in sicer skupaj s situacijo, v kateri se lahko uporabijo, ter jih kot take tudi jemljejo iz spomi- na. Zanje velja, da so v jezikovni skupnosti konvencionalne, torej splošno sprejete in uporabljane. Pogoste so v vsakdanjih neformalnih pogovorih, značilne pa so tudi za pisna besedila. Nekatere se pojavljajo zgolj kot odzivne replike na predhodno izjavo (govorimo o t. i. *eho-konstrukcijah*; prim. tudi Đurčo 2025: 103), zaradi česar z njimi ne moremo začeti novih besedil, druge so pogoste na začetku besedil oz. v naslovih. V govoru jih od istosestavinskih (homonimnih) nefrazeoloških enot pogosto ločuje značilna prozodija. Zaradi svojih značilnosti so te enote lahko večji izziv pri učenju tujih jezikov in v prevajalskih postopkih, zlasti pri strojnem prevajanju.

¹⁰ Đurčo (2025: 98–9) opozarja, da je kljub odprtosti leksikalne sestave spremenljivost teh enot v rabi omejena.

¹¹ Na tem mestu se odpira vprašanje, ali je v ozadju neka izhodiščna frazeološka enota, katere pomen se ohranja tudi, ko izločimo polnopomenske sestavine. V zvezi s tem prim. Meterc (2016: 136): »Z vidika za frazeme tipičnega principa anomalčnosti, ki ponekod vodi do t. i. 'unikatnih zgradb' [...] gre za enote z dovolj nenavadno zgradbo, da tematsko-konstrukcijski vzorec ohranja vez s semantiko izhodiščne enote tudi, če so vse polnopomenske sestavine zamenjane z novimi«.

¹² Frazeološke konstrukcije lahko izražajo spodbudo, dvom, obtožbo, prepoved, dovoljenje, željo, zavrnitev, odpor ipd.; lahko okrepijo oceno, spodbudijo predpostavko, poudarijo temo itn. (prim. Pavlova 2024; Đurčo 2025).

¹³ V primeru je zaimek *neki* uresničen v obliki *nek*, ki je nastala po moderni vokalni redukciji.

Pri opredelitvi frazeoloških konstrukcij je pomembno določiti tudi njihovo razmerje do sorodnih tipov leksemov, npr. frazemov in pregovorov, s katerimi si delijo skupne lastnosti, kot so večbesednost, relativna ustaljenost, celovit pomen in zmožnost priklica jezikovne enote iz spomina, podrobnejša primerjava njihovih strukturnih (skladenjskih) in pomensko-pragmatičnih lastnosti pa razkrije tudi razlike. Tipološko razlikovanje je lahko tudi težavno, saj se posamezna polja jezikovnih pojavov medsebojno prepletajo in prehajajo ena v drugo. Jezikoslovje tako v vse večji meri poudarja, da je jezik kontinuum z veliko mejnimi primeri (Meterc 2019: 37) in da ni prave potrebe po absolutnem in togem razmejevanju sorodnih jezikovnih pojavov, saj se ti v nekem polju lahko pojavljajo v središču, v drugem pa na obrobju. Mellado Blanco (2023) tako govori o kontinuumu med delno leksikalno ustaljenimi in popolnoma leksikalno določenimi konstrukcijami (idiomi); tipološko razvrščanje konstrukcij glede na mero ustaljenosti leksikalnih prvin je prisotno tudi pri Đurču (2025: 98–9).

Frazeološke konstrukcije se torej tesneje povezujejo s frazemi. Od njih se ločijo zlasti po najmanj enem odprtem mestu, ki se z različnimi leksikalnimi sestavinami zapolnjuje ob vsakokratni rabi. Sicer so tudi pri frazemih prisotna (ne)obvezna odprta mesta, ki se prav tako leksikalno zapolnijo z ozirom na vsakokratno rabo, npr. *brati koga/kaj kot odprto knjigo: Dobro opazujejo in druge, zlasti bližnje, berejo kot odprte knjige* (Gigafida 2.0), a gre pri tem za odraz vezljivosti določenih sestavin. Nasprotno se pri frazeoloških konstrukcijah odprta mesta ne uresničujejo kot rezultat nujne zapolnitve valenčnih mest. Pri frazemih so poleg tega možne sestavinske variante, a so te omejene tako z vidika nabora možnih leksemov kot tudi njihove pomenske bližine, npr. *mešati/pomešati/primerjati ipd. jabolka in hruške; rešiti/reševati svojo glavo/kožo (eSSKJ)*. Zamenjava leksikalnega elementa v varianti frazema, za razliko od frazeološke konstrukcije, torej ostaja znotraj določenega pomenskega polja in nima vpliva na pomen frazema kot celote, lahko pa se razlikuje v stilni zaznamovanosti ali tipu besedila, v katerem se pretežno pojavlja (Gantar 2007: 230–3). Obstaja tudi možnost prenovitve frazema, tj. individualne namerne modifikacije (Kržišnik 2022: 305), ki velja za ustvarjalno in neustaljeno možnost, npr. »*Previdno torej, da ne boste kupili mačka v žaklju oz. psa na Vranskem,» sklene jutranji voditelj Tomaž* (Gigafida 2.0), ki je praviloma posamična. Frazem je torej strukturno relativno ustaljena celota leksikalnih elementov, ki ima specifičen (preneseni) pomen, frazeološka konstrukcija pa je produktivni vzorec z različnimi možnimi zapolnitvami odprtih mest (tudi ustvarjalnimi), ki niso vezana na slovnične vezljivostne vzorce, pri čemer šele konkretne leksikalne zapolnitve odprtih mest dokončno prispevajo k nastanku pomensko-pragmatične celote. Frazeološke konstrukcije imajo torej večji pomenski potencial, saj se dokončno razvijejo šele v kontekstu, v katerem pridobijo določene pomenske odtenke, pragmatične funkcije ipd.

S frazeološkimi konstrukcijami se povezujejo tudi pregovori, pri katerih lahko v ozadju prav tako prepoznavamo pogoste in produktivne zgradbene vzorce, npr. *X je najboljši Y; Kdor X, (ta) Y; Kjer X, (tam) Y; Bolje X kot Y*, po katerih so nastali in se ustalili v rabi (Meterc 2016, 2017: 111–7). V navezavi na frazeološko konstrukcijo *X je Y* so npr. pregovori *Čas je denar, Molk je zlato, Dobrota je sirota, Mladost je norost, Manj je več*, vzorec *X ni Y* pa najdemo v primerih, kot so *Kri ni voda, Beseda ni konj*,

Eden ni nobeden. V rabi nastajajo tudi prenovitve pregovorov, ki jih pojmujemo kot izvirne posege, pri čemer so v osnovi prav tako prepoznani t. i. *tematsko-konstruktivski vzorci* (prim. Meterc 2016: 126), ki se s posebnim namenom zapolnijo z različnimi leksikalnimi sestavinami, npr. *X je najboljši učitelj, X je lepa čednost; X za X, Y za Y.*¹⁴ Med prenovitve s humornim učinkom sodijo antipregovori, npr. *Kdor visoko leta, X: Kdor visoko leta, je pilot/ima lep razgled/daleč vidi* (prim. Meterc 2020–). Meterc nadalje izpostavlja, da *tematsko-konstruktivski vzorec* sicer izhaja iz neke izhodiščne enote, ki pa jo je ob večjem številu ustaljenih enot težko določiti (Meterc 2016: 134). Med tovrstne primere bi lahko umestili enote, ki nastajajo po širših produktivnih vzorcih – torej po frazeoloških konstrukcijah, npr. *Enkrat X, vedno X*, pri čemer pa posamezne realizacije (npr. *Enkrat tat, vedno tat*) ne moremo opredeliti kot pregovor, če še ni bila potrjena njena ustaljenost v rabi¹⁵ oz. splošna poznanost. Navedeni vzorec ima sicer različne leksikalne zapolnitve odprtega mesta, pri čemer opažamo, da je lahko prisotna negativna (*X = goljuf, lopov, lažnivec, izdajalec, kaznjenec, prevarant, odvisnik, narkoman ...*) ali pozitivna konotacija (v pomenu pripadnosti oz. zvestobe čemu, npr. *X = politik, policaj, zdravnica, kolesar, skavt, mama; Apple, Peugeot, Facebook; avtomatik, digitalen ...*).¹⁶ Meterc (2016: 137) ob razmisleku o prisotnosti tovrstnih enot v jeziku izpostavlja, da je treba razlikovati med produktivnostjo in pogostostjo *tematsko-konstruktivskih vzorcev*, saj je obstoj frazemov omejen, nekateri so prisotni več stoletij, drugi nekaj desetletij, in tudi vzorci so »lahko produktivni dlje ali manj časa, za seboj pa lahko v določenem sinhronem prerezu pustijo veliko, manjšo ali nično množico ustaljenih enot«. Tudi za paremiološke enote je, podobno kot za frazeološke, značilna variantnost (Meterc 2019: 35; Kržišnik 2022; prim. tudi Marti Solano 2013), ki jo prav tako obravnavamo znotraj posameznega pomenskega polja, saj nima vpliva na pomen enote kot celote, npr. *Oči so ogledalo duše, Oči so zrcalo duše, Oči so okna duše.*

4 Vključenost frazeoloških konstrukcij oz. konstruktov v slovenske leksikografske vire in možnosti njihovega leksikografskega opisa

Analiza splošnih razlagalnih in specializiranih (frazeoloških in paremioloških) slovarjev slovenskega jezika kaže, da so bili posamezni konstrukti že evidentirani. V splošnih slovarjih so te jezikovne enote navedene kot zgledi jezikovne rabe, ki jim je skladno z njihovo zaznamovanostjo navadno dodan kvalifikator *ekspresivno* in zaradi prepoznanega specifičnega pomena tudi (stranska) razlaga. V *SSKJ2* se tovrstni konstrukti pojavljajo pri iztočnicah, ki so (ne)stalne sestavine frazeoloških konstrukcij, ali pa so uporabljeni kot ponazorila jezikovne rabe pri iztočnicah, ki sicer niso njihove sestavine.¹⁷ Za frazeološko konstrukcijo *Kar je X, je X* tako v *SSKJ2* najdemo v rabi

¹⁴ Meterc (2016: 125–6) opozarja, da so nekatere frazeološke enote bolj podvržene prenavljanju kot druge in enako velja tudi za posamezne sestavine teh enot; v nekaterih primerih, kot ugotavlja, lahko število zgledov prenovljenih enot celo preseže število zgledov izhodiščne enote.

¹⁵ Pri tem je nižja prisotnost v jezikovnih korpusih sicer pomemben pokazatelj, vendar pa (tudi zaradi narave izhodiščnih korpusov zajetih besedil) ne predstavlja trdnega dokaza o njihovi neustaljenosti (prim. tudi Meterc 2016: 126–7).

¹⁶ Namesto vejice je lahko uporabljen tudi pomišljaj: *Enkrat alkoholik – vedno alkoholik.* (Gigafida 2.0)

¹⁷ Npr. pod iztočnico *sakrament* najdemo konstrukcijo *če to ni X*, ki je uresničena v ponazarjalnem zgledu *če to ni nesramnost, sakrament.*

pogosta konstrukta *kar je res, je res* in *kar je preveč, je preveč*. Evidentirana sta kot ponazarjalno gradivo v sklopu iztočnic *rés* in *prevěč*, ki sta nestalni sestavini konstrukcije. V prvem primeru je enota označena s kvalifikatorjem *ekspresivno* in navedena kot pomenski odtенок prvega pomena, v drugem primeru pa se enota nahaja znotraj frazeološkega gnezda, pri čemer je dodana tudi stranska razlaga z izraženim pragmatičnim pomenom.¹⁸

rés člen. (ê) **1.** navadno v povedni rabi *izraža, da je kaj v skladu z resničnostjo* [...] / ekspr.: *kar je res, je res* (SSKJ2)

prevěč prisl. (ě) [...] • [...] ekspr. *kar je preveč, je preveč izraža nedopustnost česa* (SSKJ2)

Pri navedbi znotraj frazeološkega gnezda lahko imajo tovrstne frazeološke enote, ki so v SSKJ2 pogosto podane v širši stavčni rabi, tudi stranske razlage z uporabo nevtralnih besed ali besednozveznih jezikovnih dvojnic, npr. *X za X* oz. *X na X*:

korák -a m (â) [...] • [...] ekspr. *bližali so se korak za korakom počasi, postopno* (SSKJ2)

dán¹ dnéva m [...] • [...] *dan na dan, dan za dnem hodi sem kar naprej, zelo pogosto* (SSKJ2)¹⁹

Navedene enote se sicer pojavljajo tudi pri iztočnicah, ki je obvezna sestavina frazeološke konstrukcije (predlog za oz. *na*), le da se tam nahajajo v sklopu posebnega pomena (z izraženo funkcijsko razlago), npr.

za² predl. [...] **4.** nav. ekspr. *za izražanje ponavljanja sledenja*: tako je šlo dan za dnem, leto za letom, uro za uro; v boju je padel mož za možem; pila je počasi, požirek za požirkom; voz za vozom se je izgubljal v temi (SSKJ2)

V nekaterih primerih je jasno nakazana tudi povezanost posameznih obveznih sestavin (sider) znotraj frazeološke konstrukcije, npr. »gor – dol« (*X gor, X dol*), *kot – »z nikalnico, v zvezi z drug«* (*nihče drug kot X*), *prej – »v zvezi z vse«* (*vse prej kot X*), *tvoj – »v zvezi s ti«* (*ti in tvoj X*):

dól² prisl. (ó) [...] • [...] **gor – dol** /.../ ekspr. *zamera gor, zamera dol, moraš mu to povedati čeprav ti bo morda zameril* (SSKJ2)

gôr prisl. (ó) [...] • [...] **gor – dol** /.../ ekspr. *prijatelj gor, prijatelj dol ne morem ti ustreči, čeprav sva prijatelja* (SSKJ2)

kot² vez. [...] **5.** ekspr., z nikalnico, v zvezi z **drug, drugače** za *izražanje omejenosti na določeno, navedeno*: to mi je povedal nihče drug kot direktor (SSKJ2)

prêj prisl. (ê) [...] **3.** v členkovni rabi *izraža večjo verjetnost* [...] // v zvezi z **vse** *izraža močno zanikanje*: [...] ta človek je vse prej kot prijazen (SSKJ2)

tvôj tvôja -e zaim. (ó ó) [...] **6.** v medmetni rabi, v zvezi s **ti** *izraža čustven, navadno negativen odnos do ogovorjenega*: pritoževala se je: Ti in tvoj šport; ti in tvoje ribe (SSKJ2)

¹⁸ Jakop (2006: 64) v raziskavi pragmatičnih frazemov izpostavlja, da lahko pragmatični pomen prikažemo s strukturo »govorec z jezikovnim izrazom izraža, poudarja, dela kaj«.

¹⁹ Konstrukte v pomenu časovnega zaporedja najdemo tudi pri več drugih iztočnicah, npr. **úra¹** -e ž [...] **1.** *enota za merjenje časa, šestdeset minut*: [...] / [...] ure in ure se pogovarjati; iz ure v uro je slabše; uro za uro pričakovati; **léto¹** -a s (ě) [...] • [...] *boj za prvo mesto je iz leta v leto, od leta do leta hujši vedno hujši; vsako leto hujši*.

V rastočem slovarju *eSSKJ* (2016–) so frazeološke in paremiološke enote kot slogovno zaznamovani del leksike prisotne v razdelku Frazeologija. Prikazana je njihova osnovna oblika, ustaljene variante po frekvenčnem merilu (pri variantah besednozveznih frazeoloških enot najdemo tudi strnjeni shematski zapis) in nekateri tipi frazeoloških pretvorb.²⁰ Pragmatični frazemi in paremiološke enote se začnejo z veliko začetnico in končajo s končnim ločilom. Osnovnim oblikam sledijo morebitni slogovni podatki, opredeljeni s specifičnimi ekspresivnimi kvalifikatorji, kot so *ironično*, *slabšalno*, *šaljivo*, *vulgarno*, in normativna pojasnila, sledita slovarska razlaga in ponazarjalno gradivo z značilno uresničitvijo v besedilu oz. rabo leksema v realnem besedilnem okolju, kot se izkazuje v besedilnih korpusih oz. drugih besedilnih virih. Navedeno je v nadaljevanju ponazorjeno s primerom *Kmet je kmet*, ki je uresničitev frazeološke konstrukcije *X je X*. Enota je označena z ekspresivnim kvalifikatorjem *slabšalno*, pomen leksikalne enote pa je izražen stavčno in se začne z »izraža, da«.

Kmet je kmet.

slabšalno izraža, da je od kmeta ne glede na okoliščine treba pričakovati delovanje, mišljenje, ki naj bi bilo zanj značilno, zlasti preprostost, neotesanost, omejenost

Kmet je kmet, ne glede na to, kam ga postaviš in koliko denarja mu daš. (*eSSKJ*)

Paremiološke enote so podobno prikazane tudi v *Slovarju pregovorov in sorodnih paremioloških enot* (Meterc 2020–), le da so tam dodani še podatki o vrsti izraza (npr. pregovor, rek, slogan), pomenske razlage pa so lahko tudi večdelne, s čimer so zajeti tudi posamezni pomenski odtenki ali situacije rabe,²¹ dodani pa so tudi pomensko povezani leksemi (izkazana medleksemska razmerja).

V *Slovarju slovenskih frazemov* (Keber 2015) najdemo npr. enoto *posel je posel* (*X je X*), ki je pomensko pojasnjena podobno kot predhodno izpostavljeni primeri (»izraža, da čustva ne smejo vplivati na denarna, poslovna vprašanja«).

Kljub leksikografskim prikazom posameznih konstruktov pa še nimamo specializiranih slovarjev, posvečenih frazeološkim konstrukcijam. Pomemben korak k njihovi ustrezni slovarski obravnavi, ki bo zajela strukturni, semantični in pragmatični vidik izbranih enot, je narejen s pripravo večjezičnega repozitorija frazeoloških konstrukcij v sklopu projekta PhraConRep. Opisi v okolju GitHub (interno projektno gradivo) predstavljajo pomemben nastavek za morebitno nadaljnjo uporabo in objavo v digitalni slovarski bazi. Ena izmed možnosti prikaza frazeoloških konstrukcij, ki izhaja iz podrobne zasnove v večjezičnem repozitoriju PhraConRep (prim. Pavlova 2024), v okviru njihove celostne obravnave med drugim vključuje naslednje obvezne in neobvezne segmente: frazeološka konstrukcija oz. vzorec, (varianta frazeološke konstrukcije), pomen, primer v izhodiščnem jeziku, oblikoslovne značilnosti, skladišne značilnosti, pomenske omejitve pri zapolnjevanju odprtih mest, prozodične značilnosti, slogovne značilnosti, raba v besedilih – primeri s prevodi v ciljne jezike, (sinonimi), (dodatne informacije).²²

²⁰ Prim. Kako brati slovar. *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016–*.

²¹ Za enoto *Kmet je kmet* je v tem slovarju dodano pomensko pojasnilo, da »izraža podcenjujoč odnos do kmetov«.

²² Npr. povezave do drugih spletnih virov.

Predpostavljamo, da bo vse večje zanimanje za raziskovanje frazeoloških konstrukcij v prihodnje prispevalo tudi k razvoju njihovega ustreznega leksikografskega opisa. Pri tem Meterc (2019: 42) izpostavlja, da se, kot kažejo izsledki tujih raziskovalcev, perspektivno raziskovalno področje »odpira s proučevanjem frazeoloških in paremioloških vzorcev /.../, kakršni so na primer *X na Y*, *X za predsednika*, *Kdor X*, *ta Y in X je lepa čednost*. Te raziskave lahko prinesejo paradigmatški obrat v frazeografiji in paremiografiji s povsem novim tipom slovarjev, v katerih bodo imeli vzorci ključno vlogo«.

V zvezi s tem se je v širšem jezikoslovnem prostoru že razvila t. i. *konstruktikografija* (angl. *constructicography*), nova disciplina (uporabnega) jezikoslovja, ki se posveča evidentiranju in opisovanju jezikovnih konstrukcij ob upoštevanju konstrukcijske slovnice in leksikografije (prim. Lyngfelt 2018). Osnovna enota za opis je t. i. *konstruktikon* (angl. *constructicon*), ki je opredeljen kot »konvencionalen in naučen strukturno-funkcijski par z različno stopnjo abstraktnosti in kompleksnosti« (Lyngfelt 2018: 2).

Eden od prihodnjih izzivov na področju raziskovanja frazeoloških konstrukcij, ki so pomemben pokazatelj posameznikove jezikovne kompetence, je torej tudi iskanje možnosti leksikografskega prikaza frazeoloških konstrukcij, ki bi bil z ozirom na predvideno ciljno publiko koristen za splošnega oz. specializiranega uporabnika in ki bi bil namenjen rojenim oz. tujim govorcem slovenščine.

5 Sklep

Frazeološke konstrukcije kot tip frazeoloških enot so v širšem evropskem prostoru aktualno raziskovalno področje, deležno zmeraj večjega zanimanja, v slovenističnem prostoru pa so še precej neraziskane. Zanje je značilno, da so deloma leksikalno določene, deloma pa variabilne, saj imajo obvezne sestavine (sidra) in odprta mesta. Opredeljujemo jih kot konvencionalizirane strukturno-pomenske celote, ki se nahajajo na meji med leksiko in skladnjo. Višja kot je njihova produktivnost, višja je tudi njihova uzaveščenost in ustaljenost v rabi. Ker so določene konstrukcije razširjene v različnih jezikih, določene pa značilne zgolj za posamezne jezike, je perspektivno tudi njihovo medjezikovno preučevanje in vključevanje v sodobne (večjezične) digitalne jezikovne vire, kar se že uresničuje znotraj projekta PhraConRep.

Pregled leksikografskih virov za slovenščino kaže, da so bili posamezni konstrukti vanje že vključeni. V *SSKJ2* so npr. večinoma zajeti kot ekspresivne jezikovne enote, s katerimi se ponazarja jezikovna raba, zaradi česar so navedeni kot ponazarjalni zgledi. Nekateri so tudi pomensko pojasnjeni, in sicer bodisi z navedbo pragmatičnega pomena (»izraža« in »za izražanje«), ki nakazuje njihovo pragmatično funkcijo (podobno je tudi v drugih slovarskih virih), bodisi z navedbo nevtralne besedne ali besednozvezne dvojnice v okviru stranske razlage (npr. *korak za korakom* 'počasi, postopno'). V prihodnje bo treba premisliti o ustrezni leksikografski obravnavi teh jezikovnih enot, ki bi predvidenemu uporabniku ponudila relevantne informacije o vzorcu in njegovi rabi v besedilnem okolju ter ki bi pri opisovanju celostno zajela njegov semantično-pragmatični vidik.

VIRI

- eSSKJ, 2016–. [Na spletu](#).
 Gigafida 2.0. [Na spletu](#).
 GitHub. Interno gradivo projekta COST Action PhraConRep.
 Janez KEBER, 2015: *Slovar slovenskih frazemov*. Spletna izdaja. [Na spletu](#).
 Matej METERC, 2020–: *Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov*. [Na spletu](#).
 PhraConRep. [Na spletu](#).
 SSKJ2, 2014. [Na spletu](#).
 Zdrava sol, *LN Forum*, 2003. [Na spletu](#).

LITERATURA

- Špela ARHAR HOLDT, 2011: *Luščenje besednih zvez iz besedilnega korpusa z uporabo dvodelnih in tridelnih oblikoskladenjskih vzorcev*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.
 Harald BURGER, ⁵2015: *Phraseologie – Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
 William CROFT, D. Alan CRUSE, 2004: *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
 Irina ČERNYŠEVA, 1975: *Phraseologie. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Ur. Marija Stepanova, Irina Černyševa. Moskva: Vyššaja škola. 198–261.
 Irina ČERNYŠEVA, ²1986: *Phraseologie. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Ur. Marija Stepanova, Irina Černyševa. Moskva: Vyššaja škola. 175–230.
 Kaja DOBROVOLJČ, 2018: Formulaičnost v slovenskem jeziku. *Slovenščina 2.0* 2. 67–95.
 Dmitrij DOBROVOLSKIJ, 2011: *Phraseologie und Konstruktionsgrammatik. Konstruktionsgrammatik III. Aktuelle Fragen und Lösungsansätze*. Ur. Alexander Lasch, Alexander Ziem. Tübingen: Stauffenburg. 110–30.
 Dmitrij DOBROVOLSKIJ, 2012: *Phrasem-Konstruktionen in Parallelcorpora. Idiome, Konstruktionen, „verblumte rede“*. *Beiträge zur Geschichte der germanistischen Phraseologieforschung*. Ur. Michael Prinz, Ulrike Richter-Vapaatalo. Frankfurt am Main: Peter Lang. 327–40.
 Peter ĐURČO, 2025: Frazologizirane konstrukcije v slovaščini in nemščini. *Jezik in slovstvo* 70/1–2. 95–111. <https://doi.org/10.4312/jis.70.1-2.95-111>.
 Charles J. FILLMORE, 1988: The mechanisms of ‘Construction Grammar’. *Berkeley Linguistic Society* 14. 35–55.
 Charles J. FILLMORE, Paul KAY, Mary C. O’CONNOR, 1988: Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: the case of let alone. *Language* 64/3. 501–38.
 Rita FINKBEINER, 2008: Zur Produktivität idiomatischer Konstruktionsmuster: Interpretierbarkeit und Produzierbarkeit im Test. *Linguistische Berichte* 216/4. 391–430.
 Kerstin FISCHER, 2006: *Konstruktionsgrammatik und Interaktion. Konstruktionsgrammatik I. Von der Anwendung zur Theorie*. Ur. Kerstin Fischer, Anatol Stefanowitsch. Tübingen: Stauffenburg. 129–46.

- Wolfgang FLEISCHER, 1997: *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Leipzig: Niemeyer.
- Polona GANTAR, 2007: *Stalne besedne zveze v slovenščini: korpusni pristop*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Polona GANTAR, 2015: *Leksikografski opis slovenščine v digitalnem okolju*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Polona GANTAR, Simon KREK, Iztok KOSEM, 2021: Opredelitev kolokacij v digitalnih slovarskih virih za slovenščino. *Kolokacije v slovenščini*. Ur. Iztok Kosem. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 15–41.
- Adele E. GOLDBERG, 1995: *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Adele E. GOLDBERG, 2003: Constructions: a new theoretical approach to language. *TRENDS in Cognitive Sciences* 7/5. 219–24. [Na spletu](#).
- Adele E. GOLDBERG, 2006: *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press. [Na spletu](#).
- Adele E. GOLDBERG, 2013: Constructionist approaches. *The Oxford Handbook of Construction Grammar* Ur. Th. Hoffmann, G. Trousdale. Oxford: Oxford University Press. 15–31.
- Jürg HÄUSERMANN, 1977: *Phraseologie. Hauptprobleme der deutschen Phraseologie auf der Basis sowjetischer Forschungsergebnisse*. Tübingen: Niemeyer.
- Nataša JAKOP, 2006: *Pragmatična frazeologija*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Kako brati slovar. *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016–*. [Na spletu](#).
- Katja KITANOVSKA KOS, 2024: Что же ты плачешь: Kaj pa jokaš? Sopostavitev ruske in slovenske zgradbe s členki z vidika konstrukcijske slovnice. *Philological studies* 22/1. 101–34.
- Erika KRŽIŠNIK, 2022: Paremiološke enote – variante, variacije in novi frazemi. *Slavistična revija* 70/3. 301–14.
- Vida JESENŠEK, 2022: Frazeologija med besediščem in slovnico. *Dvostransko frazeološko delovno srečanje. Abstrakti*. Ljubljana, 16. 12. 2022. 3. [Na spletu](#).
- Ronald LANGACKER, 1987: *Foundations of cognitive grammar. Vol. 1. Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Benjamin LYNKFELT, 2018: Introduction: Constructicons and constructicography. *Constructicography: Constructicon Development Across Languages*. Ur. Benjamin Lyngfelt idr. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 1–18. [Na spletu](#).
- Ramon MARTI SOLANO, 2013: From Idiom Variants to Open-Slot Idioms: Close-Ended and Open-Ended Variational Paradigms. *Research on Phraseology across Continents. Vol. II*. Ur. J. Szerszunowicz idr. Białystok: University of Białystok Publishing House. 167–80. [Na spletu](#).
- Carmen MELLADO BLANCO, 2022: Phraseology, patterns and Construction Grammar. An introduction. *Productive Patterns in Phraseology and Construction Grammar. A Multilingual Approach*. Ur. Carmen Mellado Blanco. Berlin: de Gruyter. 1–25.
- Carmen MELLADO BLANCO, 2023: From idioms to semi-schematic constructions and vice versa: The case of [a un paso de X]. *Constructions in Spanish*. Ur. Inga Hennecke,

- Evelyn Wiesinger. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 103–28. <https://doi.org/10.1075/cal.34>.
- Matej METERC, 2016: Tematsko-konstruktivski vzorci nastanka in prenovitve stavčnih frazemov. *Slavistična revija* 64/2. 125–38.
- Matej METERC, 2017: *Paremiološki optimum: najbolj poznani in pogosti pregovori ter sorodne paremije v slovenščini*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Matej METERC, 2019: Analiza frazeološke variantnosti za slovarski prikaz v eSSKJ-ju in SPP-ju. *Jezikoslovni zapiski* 25/2. 33–45.
- Josef MLACEK, 1976: Syntaktická frazeológia. *Jazykovedný časopis* 27/2. 134–44.
- Anna PAVLOVA, 2022: Zweisprachige Datenbank der Praseem-Konstruktionen. *Multilingual Database of Phraseeme Constructions*. EasyChair Preprint no. 7654. 1–10. [Na spletu](#).
- Anna PAVLOVA, 2024: “It is what it is”: Phraseeme Constructions Repository. *I fraseologismi schematici. Questioni descrittive e teoriche*. Ur. Federica Casadei, Sabine Elisabeth Koesters Gensini. Roma: Aracne. 197–214.
- Elmar SCHAFFROTH, 2021: Das Lexikon-Grammatik-Kontinuum. *Konstruktionsgrammatische Zugänge zu romanischen Sprachen*. Ur. Hans-Jörg Döhla, Anja Hennemann. Berlin: Frank & Timme. 43–83.
- Wolfgang SCHINDLER, 1996: *Phraseologismen und phraseologische Bindungsebenen*. Unveröff. Habilitationsschrift. München: Ludwig-Maximilians-Universität.
- Dmitrij N. ŠMELJOV, 1977: *Sovremennyy russkij jazyk: Leksika*. Moskva: Nauka.
- Natalija J. ŠVEDOVA, 1960: *Očerki po sintaksisu ruskoj razgovornoj reči*. Moskva: Akademija nauk SSSR.
- Natalija J. ŠVEDOVA, 1970: *Grammatika sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva: Nauka.
- John R. TAYLOR, 2015: Cognitive Linguistics. *The Routledge Handbook of Linguistics*. Ur. K. Allan. 455–69. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315718453>.
- Alexander ZIEM, 2014: Konstruktionsgrammatische Konzepte eines Konstruktions. *Grammatik als Netzwerk von Konstruktionen. Sprachwissen im Fokus der Konstruktionsgrammatik*. Ur. Alexander Lasch, Alexander Ziem. Berlin. 15–34.
- Alexander ZIEM, 2018: Constraction Grammar meets Phraseology: eine Standortbestimmung. *Linguistik Online* 90/3. 3–19. [Na spletu](#).
- Alexander ZIEM, Alexander LASCH, 2013: *Konstruktionsgrammatik. Konzepte und Grundlagen gebrauchsbasierter Ansätze*. Berlin: de Gruyter.

SUMMARY

Phraseological constructions are characterised as partly lexically defined and partly variable, as they have compulsory components (*anchors*) and open positions (*slots*). We define them as conventionalised form-meaning pairs that exist in both lexis and syntax. An overview of lexicographical sources for Slovene confirms that individual constructs have already been included in them. In *SSKJ2*, these are primarily presented as expressive linguistic units that demonstrate common use in the language and serve as illustrative examples. Some constructions are further semantically developed, either by providing a pragmatic meaning (such as “expresses” and “for expressing”), which indicates their pragmatic function, or by offering a neutral verbal or phraseological equivalent through a lateral explanation (e.g., *step by step*

‘slowly, gradually’). It is crucial for further research to explore a more suitable lexicographical approach to such linguistic units, which should offer relevant information about the patterns and their usage in textual contexts, and comprehensively address semantic-pragmatic aspects in a process of describing.